

підвищують впевненість в собі та стимулюють соціальну активність, тоді як соціальна ізоляція або брак підтримки посилюють страх помилок і знижують ініціативу; високі очікування та порівняння з іншими можуть створювати надмірний тиск, деформувати цілі та блокувати внутрішню мотивацію; сприятливий соціально-психологічний клімат, заснований на довірі та відкритості, допомагає зберігати емоційну стабільність, на відміну від конкуренції й конфронтації, що підсилюють тривожність; наявність наставника або куратора забезпечує орієнтацію та підтримку, тоді як конфлікти у колективі руйнують зацікавленість у навчанні; рівень розвитку комунікативних навичок визначає, чи зможе студент долати істотні труднощі, взаємодіяти з соціальним оточенням і реалізовувати власні мотиви, або ж підвищена тривожність стане бар'єром для саморозвитку. Саме якість соціально-психологічного довкілля визначає, чи трансформується тривожність у ресурс мотивації, чи стане вагомим чинником дезадаптації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городняк І. В. Вивчення тривожності крізь призму соціального досвіду особистості. Вісник Одеського національного університету. Психологія. 2018. Т. 13, вип. 5. С. 290-294.
2. Іванова Н. Мотивація психологів до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. 2016. С. 21-24.
3. Семчук С. Вплив тривожності на становлення особистості. Соціальна педагогіка: теорія і практика. 2008. № 1. С. 18-22.
4. Токар Н. Ф. Динаміка мотивації студентів в процесі професійної підготовки. Педагогіка і психологія. 2007. № 4. С. 151-154.
5. Шевченко Н. Ф., Калюжна Є. М. Гіперфункція тривожності: превентивна стратегія. Практична психологія та соціальна робота. 2017. № 7 (100). С. 17-22.

Сауляк Діана

Науковий керівник – доц. Чайковська Ганна

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРАХ З ПРИРОДНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

Сенсорний розвиток становить підґрунтя для формування пізнавальної діяльності дитини, зумовлюючи її інтелектуальну активність, здатність до навчання, комунікації та соціальної адаптації. Найбільш інтенсивне становлення сенсорних функцій відбувається у дошкільному віці, який вважається сенситивним періодом для засвоєння сенсорного досвіду, що безпосередньо впливає на розвиток мовлення, мислення, емоційно-вольової сфери [1]. Сучасні тенденції дошкільної педагогіки акцентують увагу на необхідності використання інтерактивних форм діяльності, що активізують різні сенсорні канали. З-поміж них особливу цінність мають природні матеріали, які, завдяки своїм текстурним, зоровим, нюховим і акустичним характеристикам, виступають багатфункціональним засобом сенсорного впливу на дитину [2; 5]. Разом з тим, актуалізується потреба у розробленні й упровадженні ефективних педагогічних методик, орієнтованих на системне й цілеспрямоване використання природних ресурсів у процесі сенсорного виховання дошкільників.

Проблема сенсорного розвитку дітей дошкільного віку посідає вагомe місце в теорії та практиці дошкільної педагогiки. Її дослідження охоплює як класичні підходи, так і сучасні інтерактивні моделі формування сенсорного досвіду. В. О. Сухомлинський одним із перших акцентував увагу на значущості чуттєвого пізнання як провідної основи інтелектуального та морального становлення дитини. Він вважав, що емоційно забарвлене сприймання навколишнього світу через органи чуття є передумовою розвитку мовлення, уяви, мислення та естетичних почуттів [1].

У сучасній педагогічній науці сенсорне виховання розглядається як цілісний процес розвитку сенсорної культури, що реалізується переважно через ігрову діяльність. Значна увага при цьому приділяється засвоєнню сенсорних еталонів – суспільно вироблених уявлень про основні властивості предметів. Ю. В. Малікова обґрунтовує ефективність дидактичної гри як інструмента організації сенсорного досвіду, зокрема у формуванні системи сенсорних еталонів у старшому дошкільному віці. Авторка підкреслює роль гри не лише як навчального засобу, а й як форми пізнавальної активності, що формує дослідницьке ставлення до об'єктів навколишнього світу [4].

О. Заговайло та В. Бутенко у своїх працях розглядають природні матеріали як поліфункціональний ресурс для сенсорного розвитку, який поєднує в собі пізнавальну, естетичну й практичну цінність. Науковці акцентують на тому, що взаємодія дітей з природними об'єктами стимулює багатоканальне сприймання, сприяє збагаченню словника, розвитку моторики, узгодженості рухів і мисленнєвої діяльності [2].

М. Кравченко аналізує особливості формування сенсорних еталонів у дітей раннього віку, зосереджуючи увагу на доцільності використання дидактичних ігор як засобу послідовного ознайомлення з кольором, формою, розміром, текстурою предметів. Авторка зазначає, що сенсорні еталони засвоюються ефективніше в умовах практичної діяльності, яка враховує вікові й індивідуальні особливості дитини [3].

Практичний вимір сенсорного розвитку представлений у дослідженнях Г. Молодецької, яка розглядає ігри з природним матеріалом як ефективний інструмент сенсорного виховання дітей третього року життя. Авторка доводить, що природне середовище активізує інтерес до пізнання, сприяє розвитку емоційної чутливості, зорово-тактильної координації, формує первинні уявлення про навколишній світ [5].

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що проблема сенсорного розвитку є комплексною і потребує інтеграції теоретичних знань із практичними рішеннями. Особливої уваги заслуговує потенціал природних матеріалів як засобу організації сенсорного середовища та активного пізнання дітьми дошкільного віку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов ефективного сенсорного розвитку дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності з природними матеріалами.

Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку є багатокомпонентним психолого-педагогічним процесом, який передбачає цілеспрямоване формування та вдосконалення таких сенсорних процесів, як відчуття, сприйняття та уявлення. Ці процеси є необхідною передумовою формування розумових операцій – аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, класифікації, що в майбутньому забезпечують успішність пізнавальної діяльності дитини, розвиток її мовлення, мислення та емоційної сфери.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, сенсорний розвиток розглядається як один із ключових напрямів загального розвитку дитини, що має реалізовуватись у тісному взаємозв'язку з іншими сферами життєдіяльності (пізнавальною, мовленнєвою, емоційно-ціннісною, креативною тощо) [1, с. 26]. Відомий педагог В. О. Сухомлинський зазначав, що саме чуттєве пізнання є першоосновою становлення особистості, адже спирається на безпосереднє спостереження дитиною явищ та предметів довкілля, формуючи міцні зв'язки між емоцією, уявленням і мисленням.

Особливості сенсорного розвитку дітей дошкільного віку зумовлені, насамперед, анатомо-фізіологічними чинниками, зокрема дозріванням кори головного мозку та активізацією роботи сенсорних аналізаторів – зорового, слухового, тактильного, смакового й нюхового. Саме в дошкільному віці виникають сприятливі умови для засвоєння дитиною сенсорних еталонів – суспільно вироблених зразків сприйняття форми, кольору, величини, текстури, звуку тощо.

Наукові дослідження [2] підкреслюють, що ефективне засвоєння сенсорних еталонів можливе лише за умови систематичної та педагогічно доцільної організації сенсорної діяльності дитини. Одним з найефективніших засобів такого впливу визнано дидактичні ігри, побудовані на дії з природними матеріалами. Природні об'єкти – шишки, камінці, жолуді, листя, пісок, вода – завдяки своїй текстурній, кольоровій та формовій різноманітності виступають універсальним сенсорним стимулом, що викликає у дитини інтерес, мотивує до дій, збагачує уявлення та сприяє комплексному розвитку сенсорики [2; 5].

З метою оптимізації сенсорного виховання в освітньому процесі було розроблено та теоретично обґрунтовано низку педагогічних умов, які сприяють ефективному сенсорному розвитку дошкільників через ігри з природними матеріалами:

- цілеспрямоване включення природних матеріалів у сенсорні ігри. Ігрова діяльність із природними об'єктами дозволяє створити насичене сенсорне середовище, в якому дитина може активно діяти, пізнавати властивості предметів у грі, порівнювати, сортувати, зіставляти тощо. Завдяки цьому діти отримують «живий» досвід, який унаочнює властивості об'єктів та робить пізнання осмисленим;

- формування сенсорних еталонів у процесі ігрової діяльності. Дидактична гра дозволяє дитині не лише «торкнутися» до еталонів, а й закріпити їх шляхом повторного порівняння та обстеження об'єктів [4]. Послідовне ознайомлення з основними властивостями (формою,

кольором, величиною тощо) підвищує усвідомленість сприйняття та формує первинні узагальнення;

- індивідуалізація підходу до дітей із урахуванням типів сенсорного сприйняття. Результати психолого-педагогічних досліджень підтверджують, що діти мають різну домінантність сенсорних каналів: візуали, аудіали, кінстетики. Врахування цих особливостей при доборі методів навчання дозволяє краще адаптувати зміст сенсорної діяльності до індивідуальних потреб кожного дошкільника;

- створення сенсорно насиченого розвивального середовища. Важливу роль у сенсорному розвитку відіграє середовище, в якому відбувається пізнання. Наповнення простору дитячого садка природними матеріалами різної фактури, кольору та форми стимулює багатоканальне сприйняття, що сприяє утворенню стійких сенсорних уявлень;

- педагогічний супровід сенсорної діяльності дітей. Ефективне сенсорне виховання передбачає активну участь педагога: організацію ігрової ситуації, підтримку пізнавальної активності дитини, корекцію сприйняття, надання вербальних опор. Такий супровід забезпечує продуктивне засвоєння знань і поступовий перехід від дії з предметом до його осмислення [4].

У практичному аспекті реалізація визначених педагогічних умов відбувалася під час педагогічного експерименту, проведеного на базі Тернопільського закладу дошкільної освіти №26 Тернопільської міської ради. На формульованому етапі діти експериментальної групи систематично залучалися до спеціально організованих ігор з природними матеріалами, які передбачали обстеження, порівняння, класифікацію предметів за сенсорними ознаками — кольором, формою, величиною, текстурою тощо. У ході реалізації розробленої методики спостерігалось суттєве підвищення рівня сенсорного розвитку дошкільників: діти значно покращили вміння аналізувати, зіставляти, диференціювати властивості об'єктів та засвоїли сенсорні еталони – узагальнені уявлення про основні якості предметів. Це свідчить про ефективність застосування природного матеріалу як засобу сенсорного виховання та підтверджує результативність створених педагогічних умов.

У контрольній групі значних змін у показниках сенсорного розвитку не відбулося, що підтверджує ефективність використаної методики та доцільність упровадження педагогічних умов, які забезпечують системний і комплексний підхід до сенсорного виховання.

Крім безпосереднього впливу на сенсорний розвиток, організація ігрової діяльності з природними матеріалами позитивно позначилася на розвитку дрібної моторики, мовленнєвих умінь, креативного мислення та емоційної сфери дітей. Це засвідчує, що використання природного матеріалу як засобу сенсорного виховання сприяє всебічному розвитку дитини і може розглядатися як ефективний інструмент у педагогічній практиці закладів дошкільної освіти.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку комплексних програм сенсорного розвитку з урахуванням інтеграції природних матеріалів у різні види діяльності

дошкільників. Важливим є вивчення впливу таких ігор на емоційно-соціальний розвиток дитини та вивчення довгострокових результатів застосування подібних методик у різних регіонах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богніч, та ін. ; наук. кер. А. М. Богуш. Київ: Видавництво «Світлич», 2012. 26 с.
2. Заговайло О., Бутенко В. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку в процесі ігор із природним матеріалом. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a48adb9f-20de-434d-a772-620f4bcbdaac/content#page=107>
3. Кравченко М. Специфіка формування сенсорних еталонів у дітей раннього віку засобами дидактичних ігор. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/kravchenko.pdf>.
4. Малікова Ю. В. Дидактична гра як засіб засвоєння старшими дошкільниками системи сенсорних еталонів. Дні науки. 2017. Т. 5. С. 43–45.
5. Молодецька Г. І. Сенсорний розвиток дітей 3-го року життя в іграх з природними матеріалами. Педагогічний альманах : зб. наук. праць. Сучасна освіта : теорія, методика і практика. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. С. 126–132.

Білик Олег

Науковий керівник – проф. Радчук Галина

МЕХАНІЗМИ ПРОФЕСІЙНОГО АКСІОГЕНЕЗУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Стратегія гуманізації освіти, що ґрунтується на засадах вільного та цілісного розвитку особистості, повинна впроваджуватися педагогом як центральною фігурою освітніх перетворень. Це пояснює загострену увагу сучасної науки до проблеми ціннісного-цільового стрижня розвитку педагога – його аксіогенезу. Сутність аксіогенезу педагога полягає у принциповій необхідності осмислення екзистенційних характеристик професійної діяльності, інтерналізації універсальних гуманістичних цінностей та виникнення мотиваційної готовності будувати освітній процес згідно з ними. Першочергово проблема відповідності цінностей професії та особистісних пріоритетів актуалізується під час навчання у закладі вищої освіти. Тому у процесі професійної підготовки майбутнього педагога важливо створити умови для його професійного аксіогенезу.

Як засвідчує аналіз психолого-педагогічних джерел, різні аспекти проблеми аксіогенезу висвітлено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (Г.Балла, І.Беха, М.Боришевського, А.Ленгле, З.Карпенко, О.Колісника, С.Максименка, А.Маслоу, О.Музики, Г.Радчук, К.Роджерса, В.Франкла, Т.Яценко та ін.).

Відзначаючи плідність розглянутих досліджень, доцільно визнати, що недостатньо вивчені психологічні механізми аксіогенезу майбутніх педагогів. Інтегральне наукове дослідження проблеми аксіогенезу майбутніх педагогів вимагає теоретичного обґрунтування дієвих психологічних механізмів, які зумовлюють поступальний характер окресленого процесу.

Мета статті – теоретично проаналізувати психологічні механізми аксіогенезу майбутніх педагогів в освітньому процесі закладу вищої освіти.